

MESTRES PER A L'ESCOLA DEL FUTUR

Joan Lladonet i Escales
Pere Polo Fernández

En el moment en què s'ha demostrat que a una major escolarització no li correspon un major apogeu econòmic del país que la posa en pràctica; quan l'escola ja no és l'única ni tan sols la més important font del saber i té la necessitat de compartir aquesta funció amb les xarxes telemàtiques i els mitjans de comunicació; quan l'escola continua sent, juntament amb la família un dels principals focus educatius; és en aquests moments que hem de plantejar-nos un canvi, una remodelació per no dir una revolució a l'escola perquè pugui continuar incidint en un sistema social i econòmic globalitzat que intenta anul·lar les principals comeses i les principals funcions que sempre se li havien encomanat.

El fet que l'educació hagi deixat de ser només per a unes elits i s'hagi universalitzat, ha suposat un canvi copernicà en el món educatiu molt superior als petits canvis que ha patit la professió de mestres. És per aquesta raó que si l'escola no vol seguir amb el retard perenne que ha patit en el segle passat i part d'aquest, haurà de suportar uns canvis d'entre 180° i 360° per poder exercir el treball que demanda la societat, que és tenir entre les seves parets, durant la major part del dia, la població que es troba en les seves etapes d'infància i adolescència.

“Els i les mestres s'han trobat davant la paradoxa d'haver d'educar en el respecte a la dignitat de les persones, quan a ells no se'ls ha respectat la seva.”

Per això serà necessari una reforma profunda de la formació de mestres, que hauran de deixar de pensar que la seva funció és la de transmetre coneixements per assumir el paper que sempre haurien d'haver tingut que és el de formar i educar. És per aquestes raons que a partir d'aquests moments assenyalarem una sèrie de canvis que ha de patir l'escola i tot el seu entorn per aconseguir un dels principals objectius que és la formació de ciutadans i ciutadanes lliures en societats tecnològiques democràtiques; una escola que sigui capaç de relacionar-se amb totes les institucions polítiques i socials del seu entorn.

Un altre dels problemes que afecten l'escola i que s'haurà de resoldre en el futur és que des de fa unes dècades s'ha creat una societat de drets sense que s'hagi exigint una contribució a ella a través dels deures. S'ha educat els i les joves d'avui en un sistema sobre-protector i no han quedat preparats per enfrontar-se a la societat. El professorat s'ha trobat davant la disjuntiva de cedir davant la pressió dels infants escolaritzats i ha perdut la seva autoritat a l'escola. Els i les mestres s'han trobat davant la paradoxa d'haver d'educar en el respecte a la dignitat de les persones, quan a ells no se'ls ha respectat la seva.

Els nous papers de la dona, i en conseqüència de l'home, potencien l'aparició de nous models de família. A

aquests nous models de família hi hem d'afegir o així està ocorrent ja a Europa, les famílies de dues persones del mateix sexe, les famílies monoparentals i si se supera amb èxit l'adaptació a la modernitat, les noves generacions s'inseriran amb més garanties en la societat del futur.

Avui en el treball és necessari comptar amb persones que siguin capaces de treballar en equip; capaces de poder accedir a la informació de manera ràpida i efectiva; sense o amb poc marge d'error, i capaces de resoldre els problemes que es plantegin.

A més de tenir els coneixements suficients sobre la professió que s'ha triat, també s'ha de ser capaç de poder resoldre les situacions conflictives que puguin plantejar-se i trobar-hi solucions.

En l'educació del futur s'haurà de prioritzar la formació en la responsabilitat i en la sensibilitat i lluitar contra la temptació de la intolerància i l'exclusió. Una educació responsable ha d'ensenyar els conceptes bàsics, les competències necessàries i la capacitat per poder relacionar-se, és a dir, ha de ser una formació científica, humanista i dinàmica.

L'educació de demà haurà de desenvolupar les capacitats per triar responsablement els governants i per saber resoldre els problemes sense confrontacions verbals ni físiques. En síntesi, s'haurà d'educar perquè les persones sàpiguen desenvolupar-se amb suficient èxit en el món laboral i familiar. Hauran de saber canviar la cultura de la violència física per la cultura de la pau.

És important generalitzar el desenvolupament de les capacitats d'innovació en els i les mestres, pro-

fessionalitzant-los perquè adquireixin eines conceptuais i metodològiques per poder generar innovacions. En temps recents, els plans i els programes d'estudi posen més èmfasi en la informació i molt poc en la solució dels problemes pedagògics quotidians.

Una bona política educativa seria associar de manera efectiva l'escola amb el món laboral; fer de la capacitació en la realitat una pràctica i no instrumentar-la només a través dels llibres. S'haurà de capacitar el professorat per promoure l'aprenentatge basat en la investigació, i se l'haurà d'integrar en l'ús dels ordinadors per millorar l'aprenentatge de l'alumnat. Se l'haurà de formar en l'ús efectiu de les noves tecnologies a l'aula, ja que avui s'han format nous espais des d'on es pot impartir el coneixement.

“...els components bàsics de la democràcia com són la recerca del consens, la trobada de la diversitat d'opinions i idees i la seva resolució a través d'un conflicte dialogat.”

Vivim en l'anomenada societat del coneixement perquè ofereix moltes oportunitats d'aprenentatge. Les conseqüències per a l'educació són enormes perquè requereix aprendre a organitzar el treball, saber autodisciplinar-se ja que es pot treballar de forma independent i autònoma, poder investigar i comunicar-se a través de les xarxes informàtiques. Així l'alumnat podrà arribar a ser subjecte de la seva pròpia formació i

el professorat es convertirà en un orientador, en un mitjancer del coneixement. Així es pot acabar amb el professor i la professora que són els posseïdors del coneixement i que van impartint lliçons, com si es tractàs de repartir panets.

Un altre aspecte molt important de l'educació en el futur serà que haurà d'ensenyar la democràcia, una democràcia autèntica i participativa i que haurà de néixer al si d'una escola que sigui un lloc veritablement democràtic, una mena de laboratori on l'alumne pugui aprendre de la pràctica diària. S'han de tenir en compte els components bàsics de la democràcia com són la recerca del consens, la trobada de la diversitat d'opinions i idees i la seva resolució a través d'un conflicte dialogat. D'aquesta manera es respecta l'autonomia de les persones i la seva llibertat d'opinió i d'expressió.

Per totes aquestes raons l'aula ha de convertir-se en un taller d'aprenentatge del debat, a través del coneixement de les regles necessàries per a la discussió, de la presa de consciència de les necessitats i dels processos del pensament dels altres, i de saber escoltar i respectar les minories, que massa vegades es converteixen en marginals.

En el futur en la formació de mestres, Internet serà una poderosa eina que facilitarà el procés d'aprenentatge pel seu fàcil i ràpid accés i els i les docents es convertiran cada cop més en autosuficients i les carreres es tornaran més específiques. La comunicació via satèl·lit serà indispensable i cada cop més individus tendran comunicació sense fil per als seus ordinadors portàtils, es realitzaran videoconferències amb mestres, humanistes, personalitats científiques, artistes, professionals,

etc., i s'utilitzarà material propi de l'escola com són notícies, periòdics, revistes, articles, assaigs, etc., on l'alumnat pugui navegar i aportar idees i experiències pròpies; es treballarà en projectes simultanis en diferents països i en diferents idiomes; els llibres només serviran per ampliar els temes.

Seguirà havent-hi una lluita entre dues concepcions de l'escola, segons estiguin en el poder governs progressistes o conservadors, que volen atorgar als i a les mestres diferents tipus de funcions, o bé la de transmissors de coneixements, o la de coordinadors de l'aprenentatge de l'alumnat. Moacir Gadotti a *Boniteza de un sonho. Ensinar e aprender com sentido* diu: “En aquest sentit –en el context actual– podem identificar i confrontar dues concepcions oposades de la professió docent: la concepció neoliberal i la concepció emancipadora. La primera, àmpliament dominant avui, concep el mestre com un professional que imparteix lliçons, valorat individualment i aïllat en la professió (visió individualista). La segona concepció considera el docent com un professional del sentit, un organitzador de l'aprenentatge, un líder i un subjecte polític (visió social).”

Seguint Moacir Gadotti, explicarem les característiques que hauran de tenir els i les mestres en el futur:

Hauran de **ser professionals del sentit**, és a dir, hauran de conèixer els espais de formació: mitjans de comunicació, espais públics i privats, associacions, empreses, ONGs, Internet, sindicats, partits polítics, parlaments, etc., i hauran de ser capaços i capaces de coordinar tots els sabers que es puguin adquirir, i construir el sentit al coneixement. Hauran d'ensenyar a pensar i hauran de pronunciar-se davant la realitat que ha de ser pensada primer, per poder ser transformada després. Hauran de tenir en compte que el procés d'ensenyament i aprenentatge ha de donar sentit al projecte de vida del professorat i de l'alumnat. Un dels mals actuals de l'escola és que massa vegades no es troba cap sentit al que s'està fent.

“Hauran de saber que ensenyar és mobilitzar el desig d'aprendre, és a dir, haver de tenir la capacitat de crear una relació entre vida escolar i plaer...”

Hauran de ser **professionals que aprenen en el ciberespai de la formació** i hauran d'aconseguir que els i les alumnes tinguin autonomia i es converteixin en subjectes de la seva pròpia formació. Diu Moacir Gadotti “...el nou mestre ha de poder desenvolupar les habilitats de col·laboració (treball en grup i amb diferents matèries), de comunicació (saber parlar, seduir, escriure bé, llegir molt), de recerca (explorar noves hipòtesis, dubtar, criticar) i de pensament (saber prendre decisions).”

Hauran de saber que **ensenyar és mobilitzar el desig d'aprendre**, és a dir, haver de tenir la capacitat

de crear una relació entre vida escolar i plaer, perquè per ensenyar són necessaris alguns condicionants: s'ha de gaudir del que es fa, igualment ha de passar-s'ho bé l'alumne quan aprèn, i haurà de tenir una especial estimació envers els seus i les seves alumnes. Només així s'aconseguirà que s'apregui.

Lètica és part integrant de la competència dels i de les mestres i del seu saber ser-ho, cosa que significa que si no se somnia, si no es tendeix cap a utopies, si no s'està compromès, no s'és competent ni ètic, ni s'aconsegueix ensenyar.

Hauran de ser **professionals de l'encantament**, promotors de la vida, de la bona vida, de l'educació per a la pau i la sostenibilitat. Hauran de dominar l'art de l'encant i despertar en les persones la capacitat de comprometre's i de canviar.

Hauran d'educar per pensar globalment, sabent que el coneixement canvia amb tanta rapidesa, que ja no serveix acumular informacions. Per tant, hauran d'ensenyar a saber aprendre, saber conèixer i saber organitzar els mètodes i els treballs a l'escola.

Hauran d'educar els sentiments, per sentir i cercar sentit als esdeveniments i per viure amb sentit cada moment de la vida.

Hauran d'educar en la identitat pròpia i amb la terrenal, ja que el nostre destí comú en el planeta és compartir en aquest món la vida amb tots, i poder aportar més a la identitat comuna, quan més clara tenguem la nostra. És necessari establir vincles amb la Terra, no per explotar-la, sinó per estimar-la.

Hauran d'educar per a una consciència planetària, ja que tots els habitants de la Terra som interdependents. Som ciutadans terrícoles. Per tant s'haurà d'educar per acabar amb la divisió del primer i del tercer món.

Hauran d'educar cap a la simplicitat i la quietud i en tota una sèrie de valors com són l'austeritat, la pau, saber escoltar, saber viure plegats, compartir, descobrir i actuar conjuntament. La cultura dominant actual és una cultura de guerra, renou, competitivitat i egoisme. S'haurà d'educar per viure una cultura que sigui capaç de convertir el món en més responsable.

“...és necessari que es posin d'acord perquè les persones que canviïn de lloc de treball i de país puguin tenir tots els drets igual que els altres...”

L'educació del futur haurà d'emancipar les persones de la terrible dependència que suposa la globalització neoliberal i haurà de ser capaç de transformar aquesta societat competitiva en solidària.

S'haurà de tenir en compte que hi ha països amb ciutadans emigrants i països amb ciutadans immigrants, que és necessari que es posin d'acord perquè les persones que

canviïn de lloc de treball i de país puguïn tenir tots els drets igual que els altres i, a més a més, hauran de conèixer el país que adoptaran com a seu i també les persones dels països receptors hauran de conèixer els països dels immigrants. D'aquesta manera es podrà arribar a la interculturalitat que és com un intercanvi de cultures i no una simple suma d'elles. Això té una gran repercussió a l'escola i aquesta haurà de ser capaç d'ajudar a aquesta integració com a enriquiment i haurà de ser l'escola tant dels països emissors d'emigrants com dels receptors.

En el futur s'haurà d'aconseguir un objectiu que es va assenyalar a mitjan segona meitat del segle passat, que s'havia d'aconseguir que els i les alumnes aprenguessin a aprendre. És un objectiu que no sol aparèixer en els currículums actuals i només una part del professorat el posa en pràctica, aquest objectiu haurà de generalitzar-se i convertir-se en bàsic i elemental, perquè tots haurem de tenir clar que moltes coses que s'aprenen a l'escola, després no serveixen per a la vida professional i que els coneixements han de ser renovats constantment.

Altres especialistes en educació diuen que s'haurà d'educar per aprendre a viure plegats i basen aquest objectiu en el fet que en la societat industrial, encara que hi havia diferències, com era el cas de l'existència de gent explotadora i de gent explotada, de persones dominants i de persones dominades, de senyors i senyores, i de criats i criades, tots i totes eren necessaris; però avui en la nostra societat globalitzada hi ha la gent exclosa, que ja no és necessària i per aquesta raó és apartada de la societat. Serà necessari ensenyar a no excloure,

ensenyar a viure plegats i ensenyar a viure plegats no significa més que voler viure plegats.

L'educació del futur haurà d'haver reflexionat sobre com s'ha de solucionar el plantejament d'un coneixement fragmentat, dividit en compartiments i en la pràctica en assignatures diferents. S'haurà de tendir a fer desaparèixer l'especialització fragmentada per convertir-la en global, capaç de fer front als problemes complexos que es plantegen en el món actual.

És incompreensible que hàgim arribat al segle XXI de la nostra era i que encara ens trobem en un estat bàrbar d'incomprensió. S'han d'estudiar els símptomes i les causes de les xenofòbies, dels menyspreus i dels racismes. Cal estudiar la incomprensió, les seves causes i les seves conseqüències i cal estudiar-la des de les seves arrels més profundes.

Un dels aspectes a tenir en compte en una escola del futur és la formació dels i de les docents. Per a una futura formació inicial haurà d'haver-hi un canvi molt profund en la formació inicial de mestres. Sembla que a l'Estat espanyol es preveu una millora quan es pretén allargar la formació inicial durant un any, és a dir, serà una carrera de

quatre anys, encara que es quedaran curts, perquè si la llicenciatura són 5 anys, aquesta hauria de ser la durada de la formació, qüestió que implicaria un canvi en els continguts.

“...com a aprenents que han d'investigar el que han d'ensenyar, en comptes de veure's com a simples proveïdors de coneixement, com a amos infal·libles del que altres han d'aprendre.”

El futur que hauria de tenir la formació dels mestres s'emmarca en un enfocament que els concebi com a professionals i en l'actualització com una activitat permanent de perfeccionament pràctic i enriquiment teòric. Aquest servei haurà d'estructurar-se a partir d'una estreta relació entre les escoles de formació inicial, les escoles d'educació bàsica i les institucions d'educació superior, formant xarxes acadèmiques i d'investigació que enforteixin la docència, la seva innovació i la seva millora permanent.

En el camp de la secundària, s'haurien de desplegar les carreres entre els i les estudiants que desitgin dedicar-se a l'ensenyament i els i les que desitgin utilitzar els seus coneixements per a la investigació o per a altres quefers relacionats amb la llicenciatura, i en el cas de la dedicació docent, introduir teoria i pràctica pedagògica i didàctica suficient per poder relacionar-se amb els adolescents corresponents.

Perquè els i les mestres canviïn se'ls ha de permetre l'oportunitat de concebre's com a aprenents que han d'investigar el que han d'ensenyar, en comptes de veure's com a simples proveïdors de coneixement, com a amos infal·libles del que altres han d'aprendre.

Així és més probable que desenvolupin nous compromisos i que millorin les seves pràctiques.

La formació del professorat ha de preparar per a la innovació i el treball en grup amb els restants professionals de l'equip educatiu. També és convenient que la seva preparació els deixi en condicions d'entendre la problemàtica social que existeix en amplis sectors socialment deprimits, ja que encara que l'escola pugui comptar amb especialistes en aquesta matèria, és necessari que el mestre la conegui prou. I això és impossible d'aconseguir si es continua una formació fragmentada en múltiples assignatures i amb un període de pràctiques mínim i insuficient.

Els canvis existents en la societat de la informació i de la comunicació són molt importants perquè la concepció de l'aprenentatge tradicional, que era lineal, s'ensorra, ja que amb l'aparició dels nous sistemes informàtics a través d'Internet el nou aprenentatge es realitza en forma de mosaic. En el futur totes aquestes tècniques refermaran moltíssim més la convicció en l'autoaprenentatge.

L'educació del futur haurà de preveure un altre tipus de transversalitat, que és la que es dona a través de les diverses assignatures que s'imparteixen durant l'ensenyament obligatori o no. La realitat és més fàcil d'entendre a través del

llenguatge, de les ciències, de les arts, de les matemàtiques, etc., d'una manera global. Sens dubte que continuarà sent imprescindible un aprenentatge de conceptes bàsics de llenguatge, de matemàtiques, de l'entorn, etc., però la transversalitat entre les diferents matèries serà imprescindible; per tant, els i les mestres necessitaran una gran formació científica i cultural per adquirir la capacitat d'assimilar els ràpids canvis que es produeixen i poder transmetre als seus i a les seves alumnes un coneixement sempre actualitzat i que estiguin preparats per al canvi.

Quan a l'escola comencen a arribar especialistes per a la mediació, això significa que el professorat a més de complir amb la seva funció de desenvolupar l'ensenyament i l'aprenentatge, també haurà de conèixer els fonaments de la funció mediadora.

“La futura formació dels i de les mestres tal com l’hem descrita necessita que sigui una llicenciatura...”

L'educació dels futurs i de les futures docents haurà de preparar-los perquè sàpiguen educar els seus i les seves alumnes per poder viure en un món cada dia més complex, un món ple de moviments i canvis que incideixen en la vida diària de les persones, un món molt diferent de l'estàtic que existia en les generacions passades.

S'haurà de continuar ensenyant a llegir, escriure, dotar d'habilitats bàsiques per al raonament matemàtic, però també s'haurà d'educar per entendre els canvis i que s'integrin en la vida social. Haurà de preparar el seu alumnat perquè aprengui a conviure, a conèixer, a fer i sobretot perquè aprengui a ser.

Els i les mestres del futur han de dominar les bases psicopedagògiques de l'aprenentatge per poder ensenyar els seus i les seves alumnes a entendre i interpretar els canvis que es produeixen. És per totes aquestes raons que es necessita una major profunditat en la formació i més temps que el que tenen en l'actualitat.

Al mateix temps que s'allarga el període formatiu, també ha de canviar-se el model de formació perquè respongui als requeriments d'una millor formació científica, tècnica i bàsica per a l'educació i instrucció dels nous ciutadans i de les noves ciutadanes que sàpiguen adaptar-se als canvis d'una societat global.

La futura formació dels i de les mestres tal com l'hem descrita necessita que sigui una llicenciatura, ja que el sou va d'acord amb el grau d'estudis que es té, i segurament, causes econòmiques són les que impedeixen que se'ls concedeixi i se'ls apliqui aquest nivell d'estudis. El fet que la carrera docent tendeixi a ser seguida majoritàriament per persones del sexe femení no influeix en absolut en l'eficiència de les persones formades, però també és necessari i convenient que augmenti el seu prestigi professional i social que anirà paral·lel a la satisfacció dels i de les docents, a la millora de la seva autoestima i a la disminució del fracàs escolar en el sistema educatiu. □